

UDK 808.1:82.09(049.3)

Primljeno: 07. 12. 2025.

Stručni rad
Professional paper

Dženana Hajdarpašić

STILISTIKA KROZ PRIZMU NOVIH PRISTUPA

(Marina Katnić-Bakaršić, *Stilistika na putu. Kritički diskursni pristup jeziku i stilu*, University Press, Sarajevo, 2025)

U izdanju University Pressa objavljena je knjiga *Stilistika na putu. Kritički pristup jeziku i stilu* Marine Katnić-Bakaršić, istaknute bosanskohercegovačke lingvistice i stilističarke, poznate kako kod nas, tako i na cijelom prostoru bivše Jugoslavije. Nakon brojnih vrijednih monografija i naučnih studija, u ovoj nam knjizi autorica donosi niz novina, drugačijih pogleda i, što posebno treba istaći, savremenu metodologiju uz pomoć koje se stilistički pristupa tekstu. Autorica primjenjuje inovativne načine stilističke interpretacije različitih tipova diskursa. Podnaslov *Kritički diskursni pristup jeziku i stilu* precizira na kakvom se tačno našla stilistika Marine Katnić-Bakaršić. Lingvistiku 21. vijeka karakterišu eklektičnost i uzajamna veza sa drugim disciplinama, pa stoga ne čudi da se, kako kaže autorica, i stilistika našla u „šetnji prostorima“ različitih pristupa i disciplina (str. 7). U tom smislu, knjiga kao cjelina predstavlja značajan iskorak iz monodisciplinarnosti u multidisciplinarnost uz svojevrsnu nadogradnju na strukturalistički pristup, kojeg se Katnić-Bakaršić ne odriče, što knjizi daje poseban pečat i naučnu utemeljenost, a ujedno i pokazuje autoričinu svestranost, širok spektar znanja u različitim disciplinama i vještinu interpretativne primjene različitih metodoloških obrazaca.

Knjiga je podijeljena u tri dijela, koji nose sljedeće naslove: *Kritička stilistika kao stilistika 2.0*, *Između lingvistike i semiotike* i *U traganju za stilskom dominantom literarnog teksta*. U knjizi se na početku nalazi *Uvodna bilješka ili zašto ova knjiga*, dok su na kraju *Bilješke* koje sadrže pojašnjenja o radovima, registar imena i popis

korištene literature.

Zanimljiv je naslov prvog dijela knjige, gdje autorica kritičkoj stilistici dodjeljuje etiketu – stilistika 2.0. Kasnije, debatirajući sama sa sobom, opredjeljuje se da tako imenuje savremenu stilistiku, dajući upečatljivo obilježje i poziciju, kako samoj stilistici tako i svom ličnom mjestu i ulozi znanstvenice koja prati svjetske tokove u oblasti kojoj je posvećena. U ovom poglavlju date su osnovne karakteristike savremene i kritičke stilistike, gdje kao njihove ključne osobine autorica izdvaja čvrstu metodološku osnovu, relevantnu terminologiju, eklekticizam i fokusiranost na diskurs. Kritička stilistika, poput kritičke diskursne analize, bavi se odnosima moći i razotkrivanjem udjela ideologije u tekstu. Autorica ističe da je ideologiju u tekstu potrebno tražiti bez obzira na to da li se sa tom ideologijom slažemo ili ne. Kritička stilistika u centar pažnje stavlja sve tipove diskursa, čime se znatno širi polje interesovanja i javlja potreba za multidisciplinarnim pristupom. Marinu Katnić-Bakaršić u ovoj knjizi zanimaju različiti tipovi diskursa, prije svega medijski, zatim literarni, razgovorni i politički.

U analizi autorica koristi alate kritičke stilistike Lesleya Jeffries, a koji se direktno oslanjaju na sistemsku funkcionalnu lingvistiku Michaela Hallidaya. Kako su za stilistiku općenito važni izbori koje autori čine prilikom kreiranja teksta, tako i Katnić-Bakaršić istražuje upotrebu različitih jezičkih sredstava čijim izborom se u tekstu može prikrivati ideologija ili pak realizirati određeni stilski postupak. Tako je zanimaju izbori glagola (procesa) u medijskom, literarnom i razgovornom diskursu, zatim predstavljanje socijalnih aktera u medijskom diskursu, uloga modalnih glagola u medijskom, razgovornom i literarnom diskursu, pitanje tuđeg govora u medijskom i političkom diskursu te uloge kategorije lica u diskursnoj samoreprezentaciji govornika u političkom i medijskom diskursu. Interpretacijom odabranih diskursa uz pomoć alata kritičke stilistike autorica pokazuje kako se ideologija skriva u tekstu, zatim ukazuje na nejednake odnose moći socijalnih aktera u različitim situacijama, ali i ukazuje na postizanje određenog stilskog efekta kada je u pitanju analiza literarnog diskursa. Naglašen je i značaj multimodalnog pristupa tekstu, koji bi upotpunio analizu verbalnih sadržaja praćenih fotografijama ili ilustracijama. Radovi u ovom dijelu knjige ukazuju na ključnu ulogu kritičke stilistike – buđenje svijesti kod recipijenata teksta o tome kako se ideološke poruke mogu skrivati u sadržajima koje čitaju ili slušaju. Ova osviještenost zapravo je pretpostavka samih promjena u nejednakim odnosima moći.

U drugoj cjelini knjige radovi se oslanjaju kako na semiotiku i lingvistiku, tako i na semantiku, pragmatiku i pragmastilistiku. Koristeći se multidisciplinarnim pri-

stupom, autorica razmatra diskurs granice u njegovom odnosu sa jezikom, i to kao jezik granice, granice u jeziku i granice jezika. Granica se posmatra u širem smislu, ne samo kao geografsko-politički pojam, već kao prostorna, nacionalna, kulturološka, naučna, stvarna ili metaforička činjenica. U tom smislu vrijedno je spomena autoričino zapažanje o prevođenju kao prevazilaženju granica jednog jezika, a nezaobilazno mjesto je i pozicija stilistike u lingvistici kao discipline bez jasno utvrđenih granica, sklonih stalnom mijenjanju i pomjeranju. Razmatrajući temu direktnosti i indirektnosti u diskursu, autorica naglašava značaj kulturno-historijskog konteksta i odnosa moći kao važnih polazišnih tačaka u stilističkoj interpretaciji. Ona skreće pažnju na to da tema direktnosti i indirektnosti nadilazi do sada primjenjivane pristupe pragmatike i kulturne pragmatike i da bi morala nužno biti sagledana i sa aspekta semantike, kroskulturalne pragmatike, kritičke diskursne analize, pragmatistike. . Autorica uvjerljivo pokazuje da je kompleksna pitanja jezika različitih diskursa jedino moguće razmatrati u multidisciplinarnom pristupu, što je jedan od ključnih doprinosa ukupnog naučnog rada autorice, a posebno ove knjige.

Posljednji dio knjige u fokus istraživanja stavlja literarni diskurs, gdje autorica traga za stilskim dominantama u djelima odabranih pisaca. Tako u djelima Jasmine Musabegović uočava „snažnu orijentaciju na jezik“, čulnost i intermedijalnost (str. 89). U djelu Dževada Karahasana razmatra stilske funkcije pitanja kao osnovnog pokretača dijaloga. Posmatrajući tipove najzastupljenijih pitanja, njihovu učestalost i adresata kojem su namijenjena, autorica dolazi do zaključka da je pitanje jedno od osnovnih obilježja stila Dževada Karahasana, a njegova uloga je dominantno argumentativna i persuazivna ili služi za govornu karakterizaciju likova. Istražujući stil romana *Plan grada* Miljenka Jergovića na nivou makroteksta, Katnić-Bakaršić naglašava kako roman nudi mnoge mogućnosti za savremeni stilistički pristup tekstu, a kao njegovu stilističku dominantu izdvaja preregistraciju. Svojim izuzetnim osjećajem za jezik i stil, uz korištenje raznovrsne stilističke aparature, autorica spretno izdvaja ključne stilske dominante u djelima spomenutih književnika.

Na kraju treba reći da *Stilistika na putu* predstavlja originalnu i naučno utemeljenu studiju o jeziku, stilu i stilu u jeziku, te je kao takva dobar temelj za dalji razvoj moderene stilističke misli. Knjiga može biti korisna svima koji se bave stilistikom, istraživačima i istraživačicama, nastavnicima i nastavnicama, studentima i studenticama, ali i svim zaljubljenicima u stilistiku. Utoliko, *Stilistika na putu* možda i ne treba zaželjati sretan put u pronalaženju čitalačke publike, jer je knjiga već pronašla svoje recipijente, što će se, čvrsto vjerujem, nastaviti i ubuduće.

Adresa autorice
Author's address

Dženana Hajdarpašić
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
dzenana.hajdarpasic@ff.unsa.ba